

Kontribučenské záložny na Moravě.

Zatím co v království Českém poměrně již dávno zmizela s povrchem otázka kontribučenských fondů, je na Moravě pořád akutnější, a ne-li, tož jistě vysoce zajímavá. Jednak příklad český, jednak pomyšlení, kolik kapitálu leží dnes roztroušeno v těch starobylých památnících po nepatrých obilních sýpkách z doby Josefovy — dnes již přes 25 mil. korun — rozčeří co chvíle v posledních letech veřejnost moravskou k úvahám, jak by se dalo moderněji a vydatněji využitkovati těchto peněz. Ale sotva že začne se opravdověji uvažovat a rokovat, jsou to právě podílníci fondů, kteří zásadně protestují proti každé pronikavější úpravě, volajíce, že jejich jsou fondy a právo — a jejich »Quos ego« je skutečně tak opravdové, že zase na čas chtěj nechtěj zmlknou všechny snahy organizační. Je to věru zajímavý proces, jehož průběh v posledních letech chceme tu význačnými rysy stopovat. Ale k lepší orientaci a názornějšímu obrazu uvedeme napřed něco z povšechné statistiky moravských kontrib. fondů.*)

Všech kontribučenských záložen je na Moravě 430, které koncem roku 1898 měly kmenového jmění 21,765.615 K, aktivního (s rezervními fondy a j.) 24,290.196 K. Co do národnosti zastoupeno

*) Data jsou čerpána z poslední statistiky, pořízené zem. statistickým úřadem markr. mor. roku 1902, která osvětluje stav kontr. fondů na konec roku 1898. Od toho roku staly se ovšem změny, ale ne tak příliš veliké a závažné pro tuto úvahu.

bylo 2432 obcí českých a 611 německých. Podíl českých obcí ve jmění kontribuč. fondů obnášel 19,391.300, německých 4,898.896 K. Finanční síla jednotlivých fondů je ovšem velmi nestejná a jde od 598 K až 800.589 K kmenového jmění. Fondy s kmenovým jméním přes 100.000 K jsou tyto:

1. Olomouc, kap. statky	800.589	33. Drnholec	167.999
2. Hodonín-Vel. Pavlov.	793.075	34. Strážnice	159.624
3. Tovačov	443.634	35. Uherčice	154.271
4. Krumlov	356.196	36. Jihlava	149.001
5. Jaroslavice	352.743	37. Kl. Hradisko	145.877
6. Kroměříž	345.566	38. Sokolnice	145.016
7. Slavkov	332.579	39. Telč	144.062
8. Vyškov	287.049	40. Chrlice	143.085
9. Velehrad	280.108	41. Dačice	137.788
10. Uh. Brod	276.768	42. Třebíč	185.798
11. Uh. Ostroh	270.753	43. Brumov	183.212
12. Holešov	254.826	44. Mirovice	181.634
13. Mor. Třebová	248.425	45. Bystřice p. Host.	129.815
14. Plumlov	238.885	46. Hrušovany	128.738
15. Sádek	237.620	47. Dol. Kounice	126.659
16. Veveří Bytýška	235.997	48. Miroslav	126.326
17. Vranov	235.414	49. Morkovice	121.197
18. Tišnov	230.790	50. Hrotovice	118.368
19. Mikulov	215.627	51. Veselí	117.619
20. Kunštát	212.250	52. Pozořice	115.515
21. Náměšť u Brna	206.806	53. Úsov	115.471
22. Zábřeh	198.042	54. Lesonice	114.681
23. Jaroměřice	197.857	55. Hukvaldy	114.219
24. Vsetín	191.305	56. Bystřice p. H. bývalé panství	113.543
25. Napajedla	191.141	57. Sternberk	112.989
26. Letovice	190.050	58. Zábrdovice	112.010
27. Břeclava	189.502	59. Ruda	109.845
28. Ždánice	188.691	60. Pernštýn	108.577
29. Židlochovice	187.282	61. Boskovice	104.646
30. Olomouc, venk. st.	186.892	62. N. Hyždlice	103.755
31. Ivanovice	182.557	63. Černá Hora	100.842
32. Luka	175.509		

Nejmenší kontrib. fondy:

1. Něm. Kounice	598	14. Frankštát	1.466
2. Petráveč	795	15. Bolíkov	1.490
3. Loučka	837	16. Žeranovice	1.664
4. Hraběšice	954	17. Uhlířov	1.678
5. Kateřinice	960	18. Olešná Čes.	1.799
6. Jarcová	1.022	19. Týneček	1.810
7. Lebedov	1.040	20. Třešt	1.810
8. Borušov	1.054	21. Fussdorf	1.886
9. Pokojovice	1.156	22. Těšice	1.844
10. Trnávka	1.224	23. Dvořiště	1.870
11. Nová Říše	1.246	24. Přílepy	1.881
12. Roubanín	1.401	25. Divnice	1.916
13. Štětovice-Vrbátky	1.453	atd.	

Podílnictví ve fondu podmíněno je vlastnictvím pozemků dle josefinského katastru. Počet podílníků je zase velmi různý, neřídě se zrovna výši kmenového jmění fondu — někde na prospěch, jinde v neprospěch podílníků. Přes tisíc podílníků mají:

1. Uh. Brod (panství) . . .	6624	15. Strážnice	1848
2. Ždánice	6489	16. Milotice	1305
3. Uh. Ostroh	2619	17. Břeclava	1251
4. Jaroslavice	2328	18. Krumlov (statek) . .	1201
5. Vsetín	2188	19. Sovinec	1177
6. Hodonín-V. Pavlovice . .	2155	20. Mor. Třebová	1152
7. Vyškov	2069	21. Valašské Meziříčí (allod. statky)	1183
8. Brumov	1992	22. Ruda	1141
9. Olomouc (kap. statky) . .	1686	23. Telč	1053
10. Mikulov	1628	24. Židlochovice	1082
11. D. Kounice	1522	25. Úsov	1013
12. Náměšť u Brna	1420	26. Vyzovice	1011
13. Hukvaldy	1405	27. Kroměříž (statek) . .	1002
14. Uh. Brod (město) . . .	1366		

Nejméně podílníků mají:

1. Fussdorf	2	16. Jarcová	15
2. Pokojovice	6	17. Těšice	15
3. Štětovice-Vrbátky . . .	6	18. Slatinka	16
4. Mouchnice	8	19. Milfron	16
5. Týneček	8	20. Marýš	16
6. Petráveč	8	21. Heřmanov	16
7. Lebedov	11	22. Kdousov	17
8. Jackov	11	23. Přílepy	17
9. Lidměřice	12	24. Zdenkov	18
10. Dvořiště	13	25. Rožinka	18
11. Roubanín	13	26. Krnčice	18
12. Ratišovice	14	27. Jehnice	18
13. Skalička	14	28. Troubky	19
14. Újezd	14	29. Tuřany	19
15. Bitovánky	14	atd.	

Všechny kontribučenské záložny mají 129.288 podílníků. Mnohé z nich mají své podílníky velmi roztroušené — po několika okresích — jak daleko bylo rozvětveno příslušné panství. V tom směru zrovna excelluje kontrib. záložna býv. panství kapitolního v Olomouci, která má podílníky v 71 obcích v 8 okresech (olomouckém, prostějovském, konickém, litovelském, plumlovském, kojetském, přerovském a lipenském). Značně roztroušeny jsou podílnické obce také těchto kontrib. záložen:

	počet zúčastn. obcí	v kolika okres.		počet zúčastn. obcí	v kolika okres.
Plumlov	34	7	Ždánice	21	3
Kl. Hradisko u Ol.	26	4	Slavkov	19	3
Náměšť u Brna . . .	56	4	Plumlov	29	3
Kunštát	48	4	Pernštýn	51	3
Kuřim	28	4	Kroměříž	32	3
Uh. Ostroh	27	4	Kelč	18	3
Tovačov	16	4	Hukvaldy	31	3
Černá Hora	18	4	Hodonín	26	3
Bystřice n. P. . . .	51	3	Brumov	27	3
Úsov	81	3	Brtnice	31	3
Telč	64	3	atd.		

Co se sídla týče, má 96 kontrib. záložen správu v okresních městech, ostatní v obcích venkovských.

Zisk a správní výlohy největších kontrib. fondů za rok 1898:

	jmění	zisk	správní výlohy
Olomouc (kap. st.)	800.589	37.887	3.698
Hodonín	793.075	31.920	9.898
Tovačov	443.634	18.560	3.812
Krumlov	356.196	11.801	5.120
Jaroslavice	352.743	12.536	4.140
Kroměříž	345.566	16.528	4.558
Slavkov	332.579	15.546	3.222
Vyškov	287.049	15.670	1.132
Velehrad	280.108	12.464	3.616
Uh. Brod	276.768	11.368	4.606
Uh. Ostroh	270.753	9.759	2.976
Holešov	254.826	10.968	2.996

Čistý zisk těchto největších kontr. záložen je tudíž celkem dosti různý; nedosahuje někde ani $2\frac{1}{2}\%$, jinde zase až 5% .

Zisk a správní výlohy nejmenších fondů aspoň se takto:

	jmění	zisk	správ. výlohy
Něm. Kounice	598	7	26
Petráveč	795	32	10
Loučka	887	24	16
Hraběšice	954	34	10
Kateřinice	960	22	22
Jarcová	1.022	27	28
Lebedov	1.040	215(?)	28
Borušov	1.054	34	14
Pohořelice	1.156	56	20
Trnávka	1.224	42	22

Z několika těchto ukázků je vidno, že malinké kontr. fondy dle místních okolností nic nebo tuze málo vydělávají, ba i prodělávají — aspoň dle výkazů.

Čistý zisk všech kontr. fondů za rok 1898, kdy jejich aktivní jmění se páčilo na 24,290.196 K, obnášel 597.281 K (hrubý zisk 844.957, správní výlohy 247.676). Průměrný zisk kontr. fondů za ten rok je okrouhle $2\frac{1}{2}\%$.

Téměř všechny kontr. záložny jsou zákonem nuceny přispívat na obvodní lékaře a porodní báby — čemuž v poslední době houževnatě se brání a volají po zrušení zdravotního příspěvku, který obnáší úhrnem 67.554 K. Je ovšem velmi nestejný, od 2 K až přes dva tisíce.

Zákonem zem. z roku 1888 je dovoleno větším kontr. záložnám přijímat také vklady; podmínkou je kmenové jmění nejméně 40.000 K a podílníků aspoň 100. Ale ztrnulé správy kontribučenské nedabají hrubě tohoto privilegia. Po deseti letech od vydání zákona užily ho pouze čtyři záložny, a dues je jich sotva dvacet. Obchod obrovské většiny kontr. záložen omezuje se výhradně na poskytování úvěru podílníkům.

* * *

Prvním pozoruhodnějším krokem k reorganisaci kontribučenských záložen byla anketa, kterou svolal v r. 1898 zemský výbor

na základě usnesení zem. sněmu ze dne 17. února 1898. K anketě byli pozváni někteří poslanci a pak odborníci a interesiensi z kruhu správců a účetních kontr. záložen — celkem všech 18, z nichž jeden (Němec) nepřišel.

Anketa věnovala pozornost především nanejvýš nutnému zjištění všech podílníků fondovních, neboť přes zákonné ustanovení dosud mnohé fondy nemají žádných matrik podílníků, a mají je tak nespolehlivé — jak tvrdí sama zpráva zem. výboru — že někde vůbec se neví, kdo všechno je podílníkem, a komu se mají vypláceti dividendy z čistého výtěžku.

Nesnáze takové měly také kontribučenské záložny ve Slezsku, i usnesl se sněm slezský, aby evidenci fondovních podílníků pomáhaly vésti především soudní úřady, které by zákonem byly nuceny, aby správám fondů označovaly každou jakoukoli změnu ve vlastnictví podílníků, ať již pozemek byl dělen či postoupen a p. Ale osnova sněmu slezského nebyla předložena vládou k nejvyšší sankci a vrácena s poznámkou ministerstva spravedlnosti, že by soudům vzešlo z toho mnoho práce i odpovědnosti, že však evidence dá se docílit také tím, když každý nový podílník bude zavázán učiniti správě fondu oznámení a předložiti i knihovní výměr, na základě jehož stane se podílníkem. Proto také anketa moravská nemohouc spoléhati na pomoc orgánů vládních, zdůraznila pouze povinnost jednotlivých podílníků, aby dle zákona o každé změně v držení pozemků činili oznámení správám fondů.

Co se týče vlastní reorganisace kontribučenských záložen, byly probírány v anketě zejména tyto čelné návrhy:

a) aby fondovní jmění bylo rozebráno a rozděleno obcím — zamítnut 9 hlasů (čes.) proti 8 hlasům (něm.);

b) aby fondovní jmění bylo věnováno všeuzitečným účelům — jednohlasně zamítnut;

c) aby kontribučenské záložny byly principiellě proměněny na záložny dle systému Raiffeisenova — zamítnut 9 hlasů (čes.) proti 8 hlasům (něm.);

d) aby kontr. záložny byly spojeny ve větší záložny, pokud možno dle soudních okresů, při čemž by nebylo vyloučeno, že se zřídí i dvě neb více záložen v též okresu, nebo že jednotlivé podílnické obce z důvodů opportunity vyloučí se z jednoho a přidělí se do jiného sousedního okresu — přijato 9 hlasů (čes.) proti 8 hlasům (něm.);

e) má-li býti dovoleno, aby takové spojené záložny (okresní) poskytnutím úvěru měly sloužiti a napomáhati záložnám raiffeisenkým, hosp. družstvům a zvláště podnikům hospodářským — jednohlasně přijato.

Positivním výsledkem této ankety bylo doporučení, ovšem jen nepatrnou většinou (9 proti 8), aby se kontribučenské záložny spojovaly po okresech v okresní záložny kontribučenské po vzoru českém, pokud možno s ponecháním dosavadního zařízení, z pravidla se sídlem v okresním městě. Jako výhody tohoto spojování

fondů podle okresů uváděla anketa zejména: *a)* spojení menších kapitálů nehybných v jeden veliký kapitál; *b)* možnost rychlejšího oběhu kapitálu; *c)* jednolitou správu; *d)* snadnější přehled hospodářských poměrů dlužníků, jakož i dohled na správu se strany zemského výboru, který dnes při počtu 430 záložen jen v omezené míře může se vykonávat; *e)* častější vyhledávání úvěru, který umožní zvláště stálý styk obecnstva s městem okresním, ať již k vůli nákupu nebo prodeji či práci u úřadu, v různých kancelářích atd.; *f)* konečně jako výhoda uvádělo se také, že vzdálenost obcí podílnických od sídla okresní záložny by nebyla tak křiklavá, jak dosud je u mnohých fondů, jichž podílnici roztroušeni jsou po několika, až osmi okresech — a pak že by taková záložna mohla si snáze držeti odborně vzdělanou sílu k řízení.

Jako nevýhoda organisace kontr. fondů podle okresů uvádělo se zejména, že by mnohé obce, které jsou podílníky fondů bohatých a obchodně čilejších, přikázány byly potom okresním záložnám s menším kmenovým jméním, které by svým podílníkům nemohly dávat tak vysoký zisk jako dosud. Také na to poukazováno, že by někteří podílníci, kteří nyní jsou buď v sídle záložny nebo na blízku, byli potom snad hodně daleko od sídla a správy záložny.

Zemský výbor přidal se k názorům ankety a k jarnímu zasedání sněmu v r. 1899 vypracoval osnovu o organisaci okresních záložen kontribučenských. K odůvodnění tohoto způsobu řešení organisace praví zemský výbor, že »sotva která důkladnější a hlouběji zasahující změna v organisaci kontr. záložen bez menších nebo větších obětí by se obešla« — a že tento způsob je asi jediný, o němž lze předpokládati, že by byl uskutečněn bez odporu vlády, a také že by nesl dobré ovoce, jak ukazuje zkušenosť v Čechách, kde již před lety se zavedlo takové obligatorní spojování po okresech a úplně se osvědčilo. Tím by vzniklo na Moravě místo 430 pouze 77, resp. snad 90, nanejvýš 100 záložen, které by se mohly dobře zařídit.

Zemský sněm rokoval o tomto návrhu zem. výboru ve schůzi 24. března 1899, ale do pronikavější organisace neměl odvahy. Zamítavé stanovisko jednotlivých fondů a jejich podílníků k reorganisaci začalo již tak silně hýbat veřejným míněním, že sněm uznal za dobré, vyšetřiti napřed mínění podílníků v jednotlivých obcích po celé zemi, jakož i opatřiti si dobré zdání zemědělské rady. Akci dotazníkovou s obcemi řídil zemský statistický úřad, který dostal odpovědi celkem od 2857 obcí. Zároveň s tímto šetřením vyžádána byla ode všech kontr. záložen data o podílech jednotlivých obcí ve jméní fondovním, o vzdálenosti súčasněných obcí od sídla záložny, o počtu podílníků atd. Šetřením ukázalo se, jaké zmatky jsou v některých fondech, které nevědí ani, kolik mají členů, a kdo je jejich členem. Tak dotazované obce v odpovědech vypočetly, že všech podílníků fondů je prý v zemi 122.230, kdežto dle učání správ fondů je jich značně více, totiž 127.341. U některého

fondu byl tento rozdíl přímo hrozný; tak na př. dle správy fondu má kontribučenská záložna ve Žďánicích 6489 podílníků, dle udání obecních představenstev pouze 4345! Naopak zase u kontr. záložny ve Vev. Bytýšce napočítala správa svých podílníků 587, kdežto představenstva súčastněných obcí udala počet 994!

Dále zjištěno, že 2802 obce jsou súčastněny pouze v jednom fondu, 101 obec ve dvou a 13 obcí ve třech fondech; zjištěn však také značný počet obcí, které vůbec nejsou v žádném fondu, a to 555.

Co se týče vlastního účelu akce dotazní, bylo individuelně hlasováno, kdo je pro zřízení okresních záložen kontribučenských a kdo proti. Ze všech podílníků fondů účastnilo se hlasování celkem 79.038, a to české národnosti 60.734, německé 18.304. Z těch bylo pro zřízení pouze 5974, a to 5074 bezpodmínečně a 900 podmínečně; v procentech vyjádřeno hlasovalo pouze 7·55% hlasujících pro okresní záložny kontribučenské. Proti hlasovali z větší části i podílníci v okresních městech, jež by měla být sídly budoucích okresních záložen; činili tak asi hlavně z obavy před konkurencí nových ústavů existujícím už záložnám a městským spořitelnám. — Celkem tedy, až na nepatrné výjimky, vyznělo mínění podílníků rozhodně proti soustředování fondovního kapitálu po okresech.

Také správ kontr. záložen, jak zmíněno, dotazoval se zemský statistický úřad po jejich mínění v této věci. Výsledek byl tento: 14 záložen vůbec neodpovědělo; 4 záložny většinou hlasů vyslovily se pro okresní záložny kontribučenské; 97 záložen hlasovalo menšinou podílníků pro okresní záložny; ve 315 záložnách hlasovali všichni podílníci proti.

Kdyby se okresní záložny kontribučenské na Moravě zřídily — v každém okrese jedna — byl by tento stav jejich jméní:

1	okresní záložna s jméním přes	1,000.000 K
3	»	800.000 *
4	»	600.000 *
17	»	400.000 »
23	»	200.000 »
17	»	100.000 »
11	»	40.000 »
1	»	40.000 K
<hr/>		77

Proti stavu nynějšímu přibylo by po zřízení okresních záložen kapitálu v 39 okresech, ubylo v 37, v 1 okrese by se stav nezměnil.

Nemálo poučný je rozbor hlasů proti okresním záložnám, z nichž patrno, že kontribučenské záložny z celé polovice netouží dokonce po žádné změně a jsou pro naprosté ponechání nynějšího stavu. Z obcí s právem podílnickým hlasovalo v tom smyslu 47·6%, a z hlasujících podílníků 46·83%. Důvody jsou tu veskrze místní, ne zásadní. Organisace dosavadní prý je dobrá, jejich záložna úplně vychovuje, jenom lhůty ku splácení půjček prodloužiti z 10 na 20 let a za odhadní cenu vzít aspoň 30násobný čistý výnos.

Správa záložny prý je dobrá a laciná, úvěr velmi rychlý, poněvadž majetkové poměry jsou známy a p. — Tím více ovšem bránily se obce, které samy pro sebe tvoří kontr. záložnu, prohlašující změnu za hotové neštěstí pro obec.

V souhlase s těmito názory vyslovila se dále slušná řada obcí v ten smysl, aby fondy nebyly soustřeďovány podle okresů, nýbrž naopak rozdeleny dle obcí, a podíly aby odevzdány byly do správy obecních představenstev. 22.70% podílnických obcí tak hlasovalo. Představenstva obcí by prý vedla správu velmi lacino nebo bezplatně, strany by si uspořily daleké cesty do sídla záložny, a půjčky by měly větší jistotu. Také prý s národního stanoviska by se mnohá obec vymanila z fondu jinojazyčného.

Ve mnohých obcích pak byli tak úzkoprsí, že dokonce vyslovili se i proti půjčování, a navrhovali, aby kmenové jmění bylo raději uloženo na úroky nebo upotřebeno ke koupi cenných papírů, a úroky pak mezi podílníky rozdělovány.

6% obcí podílnických a 7.33% podílníků vyslovilo se také pro to, aby se fondů použilo k zařízení záložen raiffeisenových, a kde již jsou, aby se podíly kontr. záložen uložily ve prospěch podílníků do těchto raiffeisenek; prý pro zvýšení úvěru a úsporu výloh.

Pravým protějškem snah soustřeďovacích jsou konečně hlasy četných obcí, aby zřízeny byly záložny buď jen pro jednotlivé obce nebo pro několik obcí vedle sebe ležících — a zejména pak hlasy 103 obcí, které šly až tak daleko, že žádaly vyloučení svých podílů a rozdelení mezi podílníky! Jen v ojedinělých případech chtějí obce upotřebiti podílů na úhradu stavby školy, k účelům obce, nemocnice, sirotčince a p.

Celkový výsledek hlasování je tedy tento:

Ze všech 2916 obcí s právem podílním zdrželo se hlasování 59 čili 2%. Hlasovalo pak:

pro ponechání nynější organisace	1388 = 47.60%
» odevzdání podílů do správy obcí	662 = 22.70%
» zřízení okresních záložen kontr.	244 = 8.35%
» použití podílů ku zřiz. zál. raiffeisen.	175 = 6 %
» uložení » v zál. raiffeisenských	196 = 6.74%
» rozdelení podílů mezi podílníky	108 = 3.56%
pro zřízení obecních záložen kontribučenských . . .	89 = 3.05%

Z podílníků hlasovalo celkem 79.038, a to:

pro ponechání nynější organisace	37.009 = 46.82%
» odevzdání podílů do správy obcí	18.116 = 22.92%
» uložení podílů v zál. raiffeisenských	6.882 = 8.64%
» zřízení okresních záložen	5.974 = 7.55%
» použití podílů ke zřizov. zál. raiffeis.	5.791 = 7.35%
» rozdelení podílů mezi podílníky	3.149 = 3.99%
pro zřízení obecních zál. kontribuč.	2.167 = 2.75%

Ostatní důvody podílníků proti okresním záložnám byly: příliš drahá prý správa a tudíž menší výtěžek; obtížnější a nákladnější vypůjčování; podílníci by prý potom měli ještě menší přehled hospodaření s jejich jménem; vzdálenější obce by byly

zkráceny a nejvíce by těžilo nejbližší okolí v sousedství sídla záložny; záložen jiných je už dosi, a tudíž návrh prý je opozděný a bezúčelný; selskou správu dosavadní by zatlačilo hospodářství úřednické, ač s-poměry stavu selského nejlépe prý je obeznámen jenom rolník; strany prý někdy potřebují úvěru velmi rychle, a to by v okresní záložně nešlo; některá záložna by se ještě jako okresní zmenšila (rožnovská); v okresních městech je totík ústavů úvěrních, že by nová záložna neměla vkladů; kontrola nesnadnější a lepší možnost defraudace; nynější »záložny« by byly poškozeny; sloučení podílníků různé národnosti by bylo na újmu ústavu; rolník nedůvěruje instituci, kterou neřídí a nekontroluje; obvody některých fondů se shodují s rozlohou okresu; podílníci považují kontribučenské záložny za své soukromé vlastnictví a každou změnu za sahání na práva soukromá; raději vynaložit všechny kapitály fondů na zřízení zem. pojistovny proti ohni a krupobití nebo na zbudování obilních skladišť; jmění malých záložen by v okresní záložně skoro zmizelo, a podílníci by neměli na správu skoro žádného vlivu — a j.

Statistický úřad zemský, shrnuje výsledek celého šetření, sám neradí k všeobecné vnucené reorganisaci a dává spíše přednost svobodnému rozhodnutí podílníků samých.

V zemědělské radě podaly oba odbory různá dobrozdání. řemecký navrhl, aby kapitály kontr. fondů rozdělily se podle národnosti a odevzdaly raiffeisenkám. Český odbor vyslovil se zásadně pro okresní záložny kontribučenské, ale při odporu kontr. fondů proti zamýšlené organisaci myslí, aby se zatím k reformě nepřikračovalo, až celou záležitost sami podílníci napřed si mezi sebou vypořádají. Zatím nechť však zemský výbor opět upozorní všechny kontribučenské záložny na výhody zákona z 15./3. 1888, který umožňuje větším záložnám přijímat také vklady.

Ústřední výbor zemědělské rady přidal se k názoru odboru českého, reaguje proti dobrozdání německého odboru zejména poukazem, že mylně soudí odbor tento, jakoby svým návrhem vyčázel vstříc národním tužbám německých obcí, neboť ty právě vyslovily se většinou pro to, aby podíly kontr. fondů byly odevzdány do správy představenstvům obcí.

Na základě téhoto dobrozdání požádal zemský výbor vládu prostřednictvím moravského místodržitelství, jaké stanovisko ona zaujmá k osnově o reorganisaci kontr. záložen. I dostal odpověď, že vláda zcela uznává snahy organizační, aby kontr. fondy hospodářsky více prospívaly nežli dosud; že mileráda chce podporovati zákonodárnou činnost sněmu v tomto směru, ale s tou základní podmínkou, že jmění fondů bude nadále zachováno, a že práva podílníků na jejich podíly a na užitek z nich nebudou nijak dotčena.

Na to podal zemský výbor zprávu zemskému sněmu v zasedání r. 1901 a připojil opět osnovu zákona o zřízení okresních záložen kontribučenských, ale sněm opět rozhodnutí odložil a nařídil

zem. výboru další šetření a podání určitých návrhů. Totéž se opakovalo r. 1902, kdy sněm znova se usnesl, aby zemský výbor »otázku účelné organisace dále pečlivě sledoval a v příštím zasedání příslušné návrhy sněmu podal.«

I přišel zemský výbor v loňském podzimním zasedání sněmu s novou zprávou a novými návrhy, které však již se vzdávají v soublaze se zprávou zemědělského sněmovního odboru pronikavější organisace a navrhují pouze některé výhodné reformy v hospodaření kontribučenských záložen; tak zejména: aby právo přijímat vklady rozšířeno bylo i na záložny, které mají aspoň 20.000 K kmenového jmění a nejméně 50 podílníků (až dosud si toho dobrodiní pramálo záložny všímají!); pro všechny takové záložny aby byl vydán jednotný jednací řád; aby výdělková 10procentní daň nebyla vybírána od kontribuč. fondů, pokud se omezují pouze na své podílníky, resp. pokud čistého výtěžku upotřebí k účelům vše-užitečným nebo k rozmnožení kmenového jmění; dále některé opravy v poskytování úvěru hypoteckárního a osobního, zejména aby splatnost výpůjček hypoteckárních zvýšena byla na 20 let, a j.

Zatím ve sněmovním odboru pro úpravu kontribučenských fondů svedeny byly zákulisní šarvátky mezi poslanci českými a německými, kteří (Němci) k dosavadním nesnázím s reorganisací vnesli do akce ještě otázku národnostní, žádajíce rozdělení fondů podle národnosti a přidělení záložnám raiffeisenovým. Konec byl, že odbor, nemoha se dohodnout, navrhl sněmu opět, aby uložil zemskému výboru další šetření a nové návrhy pro příští zasedání — a sněm resoluci v tomto smyslu také schválil.

Leč zdá se, že zatím na kolik roků nebude se muset zemský výbor a sněm namáhat trochu pronikavější úpravou. Nedá se upřít, že hlas samých záložen kontr. jako prvních interesentů nelze přehlížeti. A ty brzo po uzavření zemského sněmu přihlásily se k slovu hodně zřetelnému. Na popud kontribučenské záložny hodonsko-pavlovské sjely se do Brna v měsíci lednu t. r. Účast byla obrovská. Sjezd především protestoval proti nacionálním choutkám poslanců německých, a důrazně proti jakémukoli ohrožování dnešní existence kontr. fondů. V resoluci žádá sice četné reformy, výhody, podpory se strany vlády a p., připouští i dobrovolné spojování menších fondů — ale o nějaké pronikavější organisaci ani řeči. Naopak, pouhá zmínka na př. o zřízení okresních záložen kontribučenských vyvolávala namnoze vášnivý odpor přítomných, kteří žárlivě střeží své fondy v nynější podobě, a protestovali, »aby bez slyšení a svolení podílníků kontr. záložen se o nějaké reformě tohoto reálného práva jednalo, poněvadž podíl v kontribučenské záložně patří rolníku a je souvislou částkou jeho soukromého majetku.« Potom i konečný odstavec resoluce, aby dovoleno bylo zřídit ústřední banku kontr. fondů na Moravě nezdá se zrovna příliš vážně míněn! Nálada schůze rozhodně nebyla pro ni, vůbec se o ní nemluvilo — ač to byl jediný bod hlouběji do organisace zasahující.

Oč otáčí se celá snaha o organisaci kontr. fondů, co jest jejím podnětem? Nehledě k různým žádaným či žádoucím reformám správním rázu více méně podřízenějšího, je to především a hlavně finanční effekt kontr. záložen, přesvědčení, že vzhledem k obrovskému celkovému kapitálu přes 25 mil. korun nedosti prospívají absolutně i relativně. $2\frac{1}{2}$ procentní zisk, jaký udává průměr výtěžků všech fondů, není úspěch veliký — ale ještě více vytýká se, že působení kontr. záložen v dnešní moderní době je nedostatečné, málo pronikavé, že dnes takovým značným kapitálem, jaký reprezentují, daly by se dokázati věci nekonečně většího dosahu, nežli je ztrnulé půjčování ze jmění fondovního, a to ještě mnohdy na dosti vysoké procento. Ba správy kontr. fondů jsou tak nehybné, že dosud až na nepatrné výjimky nepoužily ani toho jednoduchého privilegia zákona, kterým opravňují se k přijímání vkladů. Při tom vytýká se dále, že správní výlohy při tom malém obratu dosahují značné výše — r. 1898 23% z hrubého zisku (ač kontr. záložny brání se poukazem na okresní hosp. záložny v Čechách, že na př. r. 1893 u nich obnášely správní výlohy 302.490 K z hrubého zisku 1,088.000 K, tedy téměř 28%).

Téměř jednomyslný zásadní odpor kontribučenských záložen proti pronikavější organisaci má ovšem také pro sebe důvody či aspoň omluvy. Především je to obava o podíly, které jako individuální vlastnictví tkví na určitých pozemcích. Posloucháte-li důvody proti reorganisaci, máte dojem, jakoby podílníci se báli, že je o podíly připraví zemský výbor či sněm a poslanci — ač mají černé na bílém od vlády, že rozhodně by neschválila zákon, v němž by se jakkoli sahalo na nepopíratelná reálná práva jednotlivých podílníků, a ač všichni poslanci bez výjimky, obou národností, dnes ani z daleka nemyslí, působiti úpravou nějakou újmu podílníkům. Ale strach má velké oči, tím větší, čím tísnilivější je dnešní situace hospodářská, v níž mnohé selské usedlosti je i takový podíl v některé kontr. záložně dobrou rentou. O výši podílu zvyšuje se cena statku, úroky z něho jsou vitaným ročním důchodem, i kdyby jen pář zlatých znamenal. Jsou však neřídké případy, kde rolník ve větším fondu bere ročně 50, 60, 80 K a snad i více. To je roční příjem, na který se nemusí pranic namáhati, ani oň se bát, při tom pranic riskovat — slovem: jakoby ho každý rok našel. Ký div potom, že každá pronikavější organisace vzbudí v něm první myšlenku: jak potom to bude s mým podílem a ročním důchodem? A než by měl o tom více přemýšleti, zda snad organisací by po případě ještě nestoupil kurs jeho podílu a výtěžek z něho, raději zůstane klidně a z pohodlnosti při starém a spokojí se s tím, co má dosud jisté bez námahy a bez organizování.

Psychologický tento pochod veliké většiny podílníků dá se pak ještě lépe vysvětliti poukazem na dnešní otres či hotovou katastrofu tak četných úvěrních ústavů, které zavinily neprohlédavé spekulace a manipulace či nepočitiví jednotlivci ve správě.

Jeden takový případ působí na dlouhou dobu jako otrava v rolnictvu celého kraje a zaseje ku všemu hospodářskému snažení a podnikání epidemickou nedůvěru a nechuť. Pak se konečně nedivte, řekne-li vám podílník kontribučenského fondu: Kdyby také kontr. záložny byly se dříve staly úvěrními ústavy v běžném smyslu, kolik by jich dnes ještě existovalo? Neboť před nešťastným krokem či defraudací není zcela bezpečen žádný úvěrní ústav. A pak — řekne vám dále — nám naše kontribučenská záložna docela vyhovuje. Není to ústav výdělkový, nám však koná dobré služby, máme v ní pohodlný a laciný úvěr, jistý důchod každý rok — a to postačí. Tak vypadá v podstatě »praktická filosofie« podílníků kontr. záložen, a sotva kdo ji tak brzy zvrátí.

Přes to ovšem myslím, že povolaní činitelé a především finanční naši odborníci by se neměli vzdávat myšlenky na příští organisaci, a pečlivě ji dále studovat. Stojí za to. Jde však o to, aby se pro akci získaly záložny samy, bez přemlouvání a násilí. Stala se chyba, že sněm a zemský výbor budovali organisaci jaksi přes jejich hlavy, ba i bez jich vědomí, a když později musili vzít útočiště k anketám a dobrozdáním, hořel již plamen podrážděného odporu. Podílníkům je třeba přesně a věrohodně doložit, že ta neb ona organisace nezkrátí nijak jejich faktická práva, ba že pro ně, i širší kruh, celý stav selský i celý národ bude znamenati veliké plus. To však — zdá se aspoň — zamýšlené okresní záložny kontribučenské mnoho nezaručují; nebyl by to tak pronikavý krok ku předu při dnešní rozvětvené síti rozmanitých úvěrních ústavů, z nichž nejednomu by bylo zbytečno i nerozumno konkurovat. Nelze-li najítí lepšího východiště nežli okresní seskupení, bylo by snad lépe s akcí ještě posečkat a přemýšleti o větším konceptu agrárni politiky. Prolétla na př. již nejednou myšlenka o skupování a dělení velkostatků, o skupování usedlostí padlých rolníků, mluvilo se o poměru budoucích závazných společenstev k záložnám kontribučenským atd. Až takový podobný problém se podaří rozluštit ve spojení s kontr. záložnami, řekneme, že Morava provedla vzácný kus pravé agrárni politiky!

J. P.